

Κριτική αποτίμηση της επιρροής του προτύπου της *Nightingale* στην Νοσηλευτική εκπαίδευση στην Αγγλία, στην Ελλάδα και στην Αμερική

Δημητριάδου – Παντέκα Αλεξάνδρα¹, Λαβδανίτη Μαρία¹

1. Επίκουρος Καθηγήτρια Τμήματος Νοσηλευτικής, Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό ίδρυμα Θεσσαλονίκης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η προσωπικότητα της *Nightingale*, οι αξίες της, το όραμά της, οι οργανωτικές δεξιότητες της και οι επιτυχίες της έθεσαν τα θεμέλια της Νοσηλευτικής ως επάγγελμα. Η φιλοσοφία που διατηρούσε για την Νοσηλευτική, το οργανωτικό πλαίσιο και το εκπαιδευτικό σύστημα που επέλεξε υπήρξαν βασικά στοιχεία που χαρακτήρισαν την Νοσηλευτική εκπαίδευση επί ένα περίπου αιώνα.

Σκοπός: Ο σκοπός της παρούσας βιβλιογραφικής ανασκόπησης ήταν η κριτική αποτίμηση της επιρροής του προτύπου της *Nightingale* στη Νοσηλευτική εκπαίδευση και της διασύνδεσής της με το Πανεπιστήμιο στην Αγγλία, στην Ελλάδα και στην Αμερική.

Υλικό-Μέθοδος: Πραγματοποιήθηκε ανασκόπηση της βιβλιογραφίας στις βάσεις δεδομένων pub med, και Google scholar, Medline, Scopus. Η αναζήτηση περιλάμβανε μελέτες που δημοσιεύτηκαν τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες. Οι λέξεις κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν ήταν «Νοσηλευτική εκπαίδευση», «*Nightingale*», «Ελλάδα», «Αγγλία», «ΗΠΑ» στην ελληνική και αγγλική γλώσσα.

Αποτελέσματα: Κατά την αντίληψή της *Nightingale* ο στόχος της Νοσηλευτικής εκπαίδευσης ήταν η χριστιανική ηθική και πνευματική ανάπτυξη του χαρακτήρα της Νοσηλεύτριας και η ανάπτυξη της τεχνικής της ικανότητας. Τρία στοιχεία οδήγησαν στην επιτυχία του εγχειρήματός της: ο τρόπος επιλογής των σπουδαστριών, η φιλοσοφία της εκπαίδευσης και το σύστημα εκπαίδευσης. Το σύστημα εκπαίδευσης που επέλεξε για τη σχολή της η *Nightingale* και αποτέλεσε και το πρότυπο που υιοθετήθηκε από όλες τις σχολές σε όλο τον κόσμο, περιλάμβανε κάποια θεωρητικά μαθήματα και πολύ πρακτική άσκηση. Η μέθοδος εκπαίδευσης που κυριάρχησε ήταν αυτή της μαθητείας.

Συμπεράσματα: Το καθεστώς εκπαίδευσης που επέβαλε η μεταρρύθμιση της *Nightingale* στην Ευρώπη, ίσχυσε για περισσότερα από εκατό έτη. Το σύστημα άλλαξε αν και τα περισσότερα στοιχεία του παλαιού συστήματος εκπαίδευσης συνυπάρχουν μέσα στο καινούργιο. Απαιτούνται καινούργιες έρευνες στον ελληνικό και διεθνή χώρο που να αφορούν τη νοσηλευτική εκπαίδευση.

Λέξεις Κλειδιά: Νοσηλευτική εκπαίδευση, *Nightingale*, Ελλάδα, Αγγλία, ΗΠΑ.

Υπεύθυνος αλληλογραφίας: Αλεξάνδρα Δημητριάδου-Παντέκα, Αγίου Νικολάου 6-8, Νέοι Επιβάτες, 570 19 Θεσσαλονίκη, Τηλ.: 2310012513, 697 73 32 408, E-mail: adimitriadou@outlook.com

A critical assessment of the *Nightingale* pattern influence in Nursing education in England, Greece and USA

Dimitriadou - Panteka Alexandra¹, Lavdaniti Maria¹

1. Assistant professor, Alexander Technological Educational Institute of Thessaloniki

ABSTRACT

Nightingale's personality, her values, the vision, organizational skills and successes laid the foundations of nursing as a profession. The philosophy maintained for Nursing, the organizational framework and the education system chosen were key elements that characterized the Nursing Education for almost a century.

Purpose: The purpose of the present paper was to critically review the literature related to the impact of *Nightingale* in nursing education and its relation with the University curriculum in England, Greece and USA.

Material and Methods: This literature review utilized the pubmed database and the google scholar searching machine, using the keywords: "*Nightingale*", "education", "England", "Greece", "USA". The research was conducted between 1970 and 2008.

Results: According the *Nightingale's* perception, the goal of nursing education was the Christian moral and spiritual development of the nurse character and the development of technical proficiency. Three factors led to the success of

the venture: the recruitment of female students, the philosophy of the education and the education system. The education system that Nightingale's nursing school adopted, set the standard for most schools around the world, and included some theoretical courses and mostly clinical practice. The training philosophy that dominated was the apprenticeship.

Conclusions: Nightingale's paradigm in nursing training in Europe, applied for over a hundred years. Although the system evolved, many aspects of the old system of education still coexist. More research is required in the Greek and international nursing educational context.

Keywords: Nursing education, Nightingale, Greece, England, USA.

Corresponding Author: *Alexandra Dimitriadou –Panteka, Agiou Nikolaou 6-8- Neoi Epivates, 570 19 Thessaloniki, Τηλ.: 23920 27 957, 697 73 32 408, E-mail: adimitriadou@outlook.com*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η προσωπικότητά της Nightingale, οι αξίες της, το όραμά της, οι οργανωτικές της δεξιότητες και οι επιτυχίες της έθεσαν τα θεμέλια της Νοσηλευτικής ως επάγγελμα. Η φιλοσοφία που διατηρούσε για την Νοσηλευτική, το οργανωτικό πλαίσιο και το εκπαιδευτικό σύστημα που επέλεξε υπήρξαν βασικά στοιχεία που χαρακτήρισαν την Νοσηλευτική εκπαίδευση επί ένα περίπου αιώνα.

Η Florence Nightingale, Αγγλίδα αστή θρησκευόμενη, ανήκε στο κλίμα των διακονισσών του νοσοκομείου του Kaiserswerth όπου εκπαιδεύτηκε ως νοσοκόμα. Στον πόλεμο της Κριμαίας (1854) κλήθηκε από τον βρετανικό στρατό να υποστηρίξει το στρατιωτικό νοσοκομείο στο Σκούταρι. Επιβάλλοντας απλούς κανόνες υγιεινής στους ασθενείς και στους χώρους νοσηλείας, σε συνδυασμό με την καλή διατροφή, κατόρθωσε μαζί με την ομάδα αδελφών που οργάνωσε, να μειώσει θεαματικά το ποσοστό θνησιμότητας των τραυματιών.^{1,2} Αναγνωρίζοντας ο στρατός

και η κοινωνία της Αγγλίας την επιτυχία που είχε η προσπάθειά της, δημιούργησαν το "ταμείο Nightingale" που της έδωσε τη δυνατότητα να ιδρύσει το 1860 τη σχολή νοσοκόμων στο νοσοκομείο Saint Thomas στο Λονδίνο.³

Στα πρότυπα της σχολής νοσοκόμων στο νοσοκομείο St Thomas στο Λονδίνο, ιδρύθηκαν και άλλες σχολές στη Μ. Βρετανία, στην Ιρλανδία, στη Σκωτία, στην Αυστραλία, στην Νέα Ζηλανδία και στη Νότιο Αφρική, στην Ελλάδα (1875) και σε όλο τον κόσμο.³

Η προσωπικότητά της Nightingale, οι αξίες που πρέσβευε και ο τρόπος που επέλεξε να υλοποιήσει το όνειρό της διαμόρφωσε την εξέλιξη του νοσηλευτικού επαγγέλματος.

Σκοπός της παρούσας βιβλιογραφικής ανασκόπησης ήταν η κριτική αποτίμηση της επιρροής του προτύπου της Nightingale στη Νοσηλευτική εκπαίδευση και της διασύνδεσής της με το Πανεπιστήμιο στην Αγγλία στην Ελλάδα και στην Αμερική.

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΟΥ ΕΠΕΛΕΞΕ Η NIGHTINGALE

Επιθυμία της Nightingale ήταν η τυποποίηση της εκπαίδευσης των νοσηλευτών, αλλά και η δημιουργία ενός επαγγέλματος αποκλειστικά για γυναίκες στηριγμένες στον θρησκευτικό λόγο και τη χριστιανική φιλοσοφία.⁴ Κατά την αντίληψή της ο στόχος της Νοσηλευτικής εκπαίδευσης ήταν η χριστιανική ηθική και πνευματική ανάπτυξη του χαρακτήρα της Νοσηλεύτριας και η ανάπτυξη της τεχνικής της ικανότητας.^{5,6} Τρία στοιχεία οδήγησαν στην επιτυχία του εγχειρήματός της: ο τρόπος επιλογής των σπουδαστριών, η φιλοσοφία της εκπαίδευσης και το σύστημα εκπαίδευσης.

Επιλογή των σπουδαστών

Δεν μπορούσαν όλες οι γυναίκες να γίνουν καλές νοσηλεύτριες, αυτές που θα ασχολούνταν με την νοσηλευτική σύμφωνα με την Nightingale θα έπρεπε να έχουν μία κλίση προς το επάγγελμα και να διαθέτουν τις ορθές ιδιότητες: χαρούμενο χαρακτήρα, υπακοή, ηρεμία, εμπιστοσύνη, αυτοπειθαρχία, ακρίβεια, πίστη και καλοσύνη.⁵ Για να αντέξουν την θυσία και την απογοήτευση με θάρρος και καρτερία, θα έπρεπε να διαθέτουν τον κατάλληλο χαρακτήρα και προσωπικότητα, στοιχεία που για την νοσηλευτική θεωρούνται ισάξια της νοημοσύνης.³ Προς τούτο γινόταν προσεκτική επιλογή των υποψηφίων, ώστε να

προέρχονται από το κατάλληλο οικογενειακό υπόβαθρο και να έχουν τις σωστές φυσικές, πνευματικές και ηθικές ιδιότητες.⁷ Η αντίληψη ότι μια καλή νοσηλεύτρια σχετίζεται με έναν συγκεκριμένο τύπο προσώπου έχει αναφορές σε όλο τον κόσμο με αποτέλεσμα ο καλός χαρακτήρας να εκτοπίζει τη διανοητική δυνατότητα.⁸

Η φιλοσοφία της εκπαίδευσης

Η μεταρρύθμιση της Nightingale γεννήθηκε μέσα στο συγκεκριμένο ιδεολογικό πλαίσιο και τις κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες της βικτοριανής εποχής.

Η ίδια ως γυναίκα είχε τα βιώματα και τις αξίες της αστικής τάξης στην οποία ανήκε, τον θρησκευτικό ζήλο του Kaiserwerth όπου εκπαιδεύτηκε και την εμπειρία της στρατιωτικής πειθαρχίας του Scutari.⁹ Όλοι αυτοί οι παράγοντες προβάλλονται στο πρότυπο της νοσηλεύτριας που θέλησε να προσφέρει στην κοινωνία. Από την έναρξή της η σύγχρονη νοσηλευτική είχε συνειδητά περιορισμένο λόγο που ενσωματώνονταν στην έννοια της καλής γυναίκας του δέκατου ένατου αιώνα, καθώς απαιτούσαν από τις νοσηλεύτριες να ακολουθήσουν το πρωτόκολλο, παρά να αναπτύξουν ανεξάρτητη σκέψη⁸. Η Nightingale με τις επιλογές της μετέφερε στο περιβάλλον του Νοσοκομείου τις σχέσεις των φύλων και τη δομή της οικογένειας της βικτοριανής εποχής.¹⁰ Ο γιατρός (στο ρόλο του πατέρα)

επικεφαλής μιας οικογένειας που αποτελούνταν από τη νοσοκόμα (σύζυγο / μητέρα) και τον ασθενή (παιδί).¹¹ Η γυναίκα νοσοκόμα έπρεπε να διαθέτει τις ανάλογες ιδιότητες που αντιστοιχούν στην ιδανική για την εποχή σύζυγο και καλή μητέρα και τη συζυγική αρετή της απόλυτης υπακοής και την ανιδιοτελή αφοσίωση μέχρι αυτοθυσίας μιας μητέρας.¹² Η εστίαση στην πειθαρχία, στην ηθική και στην υπακοή είχε σαν στόχο τον μετασχηματισμό «της καλής γυναίκας, καλής κόρης σε καλή νοσοκόμα».¹³

Προκειμένου να εξασφαλισθεί η ηθική ευημερία των ευάλωτων γυναικών οργάνωσε οικοτροφείο, στο οποίο διέμεναν υποχρεωτικά οι σπουδάστριες και για να προστατευθούν οι εκπαιδευόμενες από τη θέα του γυμνού ανθρώπινου σώματος και από την επαφή με άλλες κοινωνικές τάξεις επιβλήθηκαν αυστηροί κανόνες, κώδικες δεοντολογίας και απόλυτη ιεραρχική δομή στην εκπαίδευση αλλά και την άσκηση του επαγγέλματος.¹⁴ Οι σπουδάστριες κινούνταν στο περιβάλλον της σχολής και του νοσοκομείου τα οποία και τα δύο χαρακτηρίζονταν για την αυταρχική διοίκησή τους. Η Ιεραρχική δομή στη σχολή και στο νοσοκομείο απαιτούσαν άκαμπτη πειθαρχία, απόλυτη υπακοή και αφοσίωση από τις εκπαιδευόμενες και επιβάλλονταν με κανονισμούς και κώδικες συμπεριφοράς.^{3,15}

Το σύστημα εκπαίδευσης

Το σύστημα εκπαίδευσης που επέλεξε για τη σχολή της η Nightingale και αποτέλεσε και το πρότυπο που υιοθετήθηκε από όλες τις σχολές σε όλο τον κόσμο, περιλάμβανε κάποια θεωρητικά μαθήματα και πολύ πρακτική άσκηση. Η μέθοδος εκπαίδευσης που κυριάρχησε ήταν αυτή της μαθητείας.³

Ο εκπαιδευόμενος παρακολουθούσε κάποιον έμπειρο κατά την διάρκεια της εργασίας του και υπό την επίβλεψη του εφάρμοζε επαγγελματικές πράξεις. Οι σπουδαστές εργαζόνταν 7 ημέρες την εβδομάδα, 50 εβδομάδες ετησίως, για 1 έως 2 έτη με αντάλλαγμα την εκμάθηση πάνω στη δουλειά, μερικές διαλέξεις, και ένα μικρό επίδομα.³ Οι σπουδαστές στελέχωναν σε εικοσιτετράωρη βάση τα νοσοκομεία με το πρόσχημα της εκπαίδευσης, σε πλαίσια άκαμπτης και αυστηρής πειθαρχίας.

Τα νοσοκομεία είχαν ελάχιστες νοσηλεύτριες εκπαιδευμένες και στήριζαν την λειτουργία τους στις εκπαιδευόμενες, οι οποίες κάτω από τον μανδύα της εκπαίδευσής προσέφεραν δωρεάν εργασία.⁸

Οργάνωση των σχολών

Το Ταμείο Nightingale επέτρεψε στο σχολείο του Saint Thomas να είναι οικονομικά και διοικητικά ανεξάρτητο από το νοσοκομείο και για αυτό τον λόγο δεν υπήρξε καμία σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ του σκοπού του Νοσοκομείου και της εκπαίδευσης.³ Η

εστίαση ήταν στην νοσηλευτική εκπαίδευση. Ταχύτατα οι σχολές των νοσοκομείων πολλαπλασιάστηκαν και ακολούθησαν το πρόγραμμα και τις αρχές που επέβαλλε η Nightingale. Οι άλλες σχολές δεν είχαν την οικονομική αυτοτέλεια και εξαρτιόνταν άμεσα από τον προϋπολογισμό του νοσοκομείου στο οποίο και ανήκαν με αποτέλεσμα να αποτελούν τμήμα των υπηρεσιών του νοσοκομείου. Χωρίς οργανωτική και οικονομική αυτοδυναμία οι σχολές κάλυπταν λειτουργικές ανάγκες των νοσοκομείων τους.³ Η Αγγλία ενώ είχε την πρωτοπορία στην πρώτη μεταρρύθμιση άργησε πάρα πολύ να συνδέσει τη νοσηλευτική της εκπαίδευση με το Πανεπιστήμιο. Αυτό έγινε τμηματικά, μόλις το 1957 στο πανεπιστήμιο του Southampton και ακολούθησαν τα πανεπιστήμια του Μάντσεστερ το 1959, του Εδιμβούργου το 1960 ενώ ολοκληρώθηκε στο τέλος της δεκαετίας του 90.¹⁶

Ριζικές αλλαγές στο σύστημα της Νοσηλευτικής εκπαίδευσης στην δεκαετία του 1980 επέβαλλαν και η Αυστραλία, ο Καναδάς, το Ισραήλ και η Ισπανία.^{17,18}

Η ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η πρώτη απόπειρα εκπαίδευσης γυναικών νοσοκόμων στην Ελλάδα έγινε το 1875 με το "Νοσοκομικόν Παιδευτήριον" το οποίο λειτούργησε μέχρι το 1884.^{19,20} Κατά χρονολογική σειρά ιδρύονται μετέπειτα η

Σχολή του Ευαγγελισμού (1881), η Σχολή των Επικούρων Αδελφών του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού (1914), η Ανώτερη Σχολή Επισκεπτριών Αδελφών και Νοσοκόμων (1937), η Στρατιωτική Σχολή Αξιωματικών Νοσοκόμων (1946), η Ανωτέρα Κρατική Σχολή Αδελφών Νοσοκόμων στη Θεσσαλονίκη (1951).¹

Στη συνέχεια στην δεκαετία του 60 ακολούθησε η ίδρυση άλλων έξι Σχολών: οι Σχολές Αδελφών Νοσοκόμων των Νοσοκομείων «Αγία Σοφία», «Αγλαΐα Κυριακού», «Παμμακάριστος», του Γενικού Νοσοκομείου Αθηνών «Βασιλεύς Παύλος», του Π.Ι.Κ.Π.Α και η Σχολή Διακονισσών Αδελφών Νοσοκόμων η «Ολυμπιάς».

Πλην της Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών Νοσοκόμων, όλες οι άλλες σχολές υπάγονταν στο Υπουργείο Υγείας, είχαν οικοτροφείο για την διαμονή των σπουδαστριών τους και ήταν όλες –πλην της σχολής της Θεσσαλονίκης – ενταγμένες σε Νοσοκομεία με κοινό με αυτά Διοικητικό Συμβούλιο.

Οι σχολές λειτούργησαν σύμφωνα με τα πρότυπα της Nightingale, δηλαδή λίγη θεωρία με ισχυρή έμφαση στην πρακτική άσκηση. Οι σπουδάστριες επιλέγονταν με αυστηρά κριτήρια ως προς το ήθος και τους τρόπους.¹⁹ Τα ηγετικά στελέχη που διεύθυναν τις Σχολές ήταν στην πλειοψηφία τους ενταγμένα στις χριστιανικές αδελφότητες. Αν και υπερτόνιζαν το στοιχείο της διακονίας στον νοσηλευτικό ρόλο, τα ίδια είχαν εξουσία και

την ασκούσαν με απόλυτο τρόπο.^{11,21} Ενδιαφέρονταν υπερβολικά για την "ηθική" των σπουδαστριών ενώ παράλληλα εξασκούσαν τους σπουδαστές την υποταγή επιβραβεύοντας αυτήν την συμπεριφορά. Άτομα βαθύτατα συντηρητικά αντιδρούσαν σε όποια αλλαγή, ενώ επέβαλλαν αυτά που πρέσβευαν, και το επιτύγχαναν με τους αυστηρούς κανονισμούς των σχολών.²¹

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970 με το πρόσημα της εκπαίδευσης εξυπηρετούνταν και στην χώρα μας οι λειτουργικές ανάγκες των Νοσοκομείων από τους εκπαιδευόμενους των νοσηλευτικών σχολών ενώ τα κλειστά συστήματα διαβίωσης στις Νοσηλευτικές Σχολές (οικοτροφεία), κράτησαν τη Σπουδάστρια Νοσηλευτικής απομονωμένη από την υπόλοιπη κοινωνία, και λειτούργησαν σαν «γκέτο γυναικών» δημιουργώντας υποτελείς ανθρώπους.^{21,22}

Το 1970 με το Νομοθετικό Διάταγμα 652/1970 ιδρύονται τα Κέντρα Ανωτέρας Τεχνικής Εκπαιδύσεως, Τμήμα της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας είναι το τμήμα Αδελφών Νοσοκόμων στο οποίο εισάγονται μόνο γυναίκες. Με την ίδρυση των KATE η Νοσηλευτική εκπαίδευση εντάσσεται στον φυσικό φορέα εκπαίδευσης, το Υπουργείο Παιδείας.

Η ίδρυση τους δημιούργησε μεγάλη αντίδραση από τις υπάρχουσες σχολές που διαφωνούσαν με την ένταξη νοσηλευτικών τμημάτων στο Υπουργείο παιδείας, την

απουσία οικοτροφείων και τα χαρακτηριστικά που θα είχε η εκπαίδευση στα KATE.²³

Το 1983, με το Νόμο 1404/83 συστάθηκαν τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι). Με το άρθρο 41 του νόμου καταργήθηκαν ο Ανώτερες Σχολές Νοσοκόμων που ήταν ενταγμένες στα νοσοκομεία και στο υπουργείο Υγείας και οι φοιτητές και Καθηγητές των σχολών εντάχθηκαν στα τμήματα νοσηλευτικής των ΤΕΙ κατά το ακαδημαϊκό έτος 1984-85. Η Ανωτατοποίηση των ΤΕΙ έγινε το 2001 με τον Νόμο 2916/ 11.6. 2001/ ΦΕΚ 114 τ.Α. Το πτυχίο των ΤΕΙ αναγνωρίστηκε ως ακαδημαϊκός τίτλος σπουδών, που έδινε τη δυνατότητα στους κατόχους του να συνεχίσουν τις σπουδές τους για την απόκτηση μεταπτυχιακών τίτλων σε επίπεδο master και διδακτορικού.

Η δημιουργία τμημάτων νοσηλευτικής στο Πανεπιστήμιο

Το πρώτο τμήμα Νοσηλευτικής σε Ελληνικό Πανεπιστήμιο συστάθηκε το 1979, ικανοποιώντας ένα χρόνιο αίτημα του Νοσηλευτικού κόσμου²⁴ που έβλεπαν μέσα από την ίδρυση του την αναβάθμιση του επαγγέλματος. Το πρώτο Διδακτορικό Νοσηλευτικής από Ελληνικό Πανεπιστήμιο, απονεμήθηκε τον Ιούνιο 1987 και από το έτος 1993 άρχισε συστηματικά το Μεταπτυχιακό πρόγραμμα διετούς φοίτησης. Σήμερα λειτουργούν δύο τμήματα Νοσηλευτικής στο

πανεπιστήμιο και επτά τμήματα στα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, αφήνοντας ανικανοποίητο το αίτημα των Νοσηλευτών για μία ενιαία Πανεπιστημιακή Νοσηλευτική εκπαίδευση.

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΝΟΣΗΛΕΥΤΩΝ ΣΤΙΣ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

Ενώ στην Ευρώπη επικράτησε στασιμότητα, στις ΗΠΑ έγιναν επαναστατικές μεταρρυθμίσεις που καθόρισαν την εξέλιξη της νοσηλευτικής σ' αυτή την χώρα. Είκοσι χρόνια μετά την λειτουργία της πρώτης σχολής στη χώρα (1893) δημιουργήθηκε η Αμερικάνικη κοινωνία των επιθεωρητών της νοσηλευτικής εκπαίδευσης (American Society of Superintendents of Training Schools for Nurses) και άρχισε η κριτική αξιολόγηση του συστήματος εκπαίδευσης. Στο επίκεντρο της κριτικής βρέθηκαν και οι συνθήκες εκπαίδευσης και διαβίωσης των σπουδαστριών³.

Το 1900 κυκλοφόρησε το πρώτο νοσηλευτικό περιοδικό American Journal of Nursing. Το 1903 τέθηκε σε ισχύ ο νόμος για την άδεια άσκησης επαγγέλματος, την πιστοποίηση και την καθιέρωση του επαγγελματικού τίτλου "registered nurse."²⁵ Το 1909 δημιουργήθηκε η πρώτη σύνδεση με το πανεπιστήμιο στη Μινεσότα ενώ μέχρι το 1920 180 νοσηλευτικές σχολές είχαν συνεργασία με πανεπιστήμια.²⁶

Το πρώτο μεταπτυχιακό δίπλωμα απονεμήθηκε από το Teachers College of Columbia University στη δεκαετία του '20 και αυτό το ίδρυμα απένειμε το πρώτο Διδακτορικό στην Νοσηλευτική στη δεκαετία του 1930.²⁷

Το 1923 προτάθηκε ο διαχωρισμός της νοσηλευτικής εκπαίδευσης από τα νοσηλευτικά ιδρύματα³ και το ίδιο έτος το πανεπιστήμιο του Yale απέρριψε το σύστημα της μαθητείας για την εκπαίδευση των νοσηλευτών. Η εκπαίδευση στηρίχθηκε πλέον σε πρόγραμμα σπουδών που ικανοποιούσε τις ανάγκες εκπαίδευσης του επαγγέλματος.²⁷

Το 1934 εκτιμήθηκε ότι η φροντίδα των αρρώστων θα βελτιωνόταν μόνο αν βελτιωνόταν η νοσηλευτική εκπαίδευση. Αναγνωρίστηκε ότι το περιβάλλον του νοσοκομείου, όπου έδρευαν οι περισσότερες Νοσηλευτικές Σχολές ανταγωνίζονταν την νοσηλευτική εκπαίδευση, διότι η κάλυψη των αναγκών των ασθενών προηγούνταν πάντα των εκπαιδευτικών αναγκών των σπουδαστών καθώς επίσης ότι «Το νοσηλευτικό έργο πρέπει να παρέχεται από εκπαιδευμένες νοσοκόμες και όχι από τους σπουδαστές».^{3,23}

Το 1948 επικράτησε η άποψη ότι η νοσηλευτική εκπαίδευση έπρεπε να παρέχεται μόνο σε ακαδημαϊκό επίπεδο²³ και το ίδιο έτος αναγνωρίστηκε η αναγκαιότητα της Νοσηλευτικής έρευνας.^{3,23}

ΟΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΝΟΣΗΛΕΥΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Το καθεστώς εκπαίδευσης που επέβαλε η μεταρρύθμιση της Nightingale, στην Ευρώπη παρουσίασε αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα^{28, 29} ενώ η προοπτική της ένταξης της στο Πανεπιστήμιο δίχασε τους νοσηλευτές.^{16,30,31}

Επειδή η νοσηλευτική συνδύαζε την επιστήμη και την τέχνη, κυριάρχησε η εκτίμηση ότι η ακαδημαϊκή εκπαίδευση θα λειτουργούσε εις βάρος της τέχνης, «επειδή η νοσηλεύτρια που έχει καλή θεωρητική εκπαίδευση σπανίως είναι καλή και στην πρακτική πλευρά της νοσηλευτικής».³⁰ Επιπλέον, το Πανεπιστήμιο με τα υψηλότερα κριτήρια εισόδου που απαιτούσε θα ακύρωνε " την αίσθηση της κλίσης " και θα αποτύγγανε να αποδώσει την εκπαιδευμένη νοσηλεύτρια με τις πρακτικές ικανότητες που απαιτεί ο θάλαμος των νοσοκομείων.²⁸

Αντίθετα οι Νοσηλευτές που επιζητούσαν την ένταξη της Νοσηλευτικής εκπαίδευσης στο πανεπιστήμιο, υποστήριζαν ότι ο νοσηλευτικός κόσμος χρειάζεται τους διανοούμενους και τους ηγέτες, που παραδοσιακά προετοιμάζονται στα πανεπιστήμια³² και ότι το επάγγελμα θα επηρεαζόταν θετικά από μια αύξηση των πτυχιούχων του πανεπιστημίου.³³

Το Πανεπιστήμιο θα προσέλκυε ικανότερους υποψηφίους,³⁴ οι φοιτητές θα είχαν την δυνατότητα να δεχθούν την επίδραση

ακαδημαϊκών διαφόρων ειδικοτήτων σε ένα περιβάλλον αμφισβήτησης που ευνοεί την κριτική σκέψη^{30,35} και γενικώς η πανεπιστημιακή εκπαίδευση θα προήγαγε την προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη των νοσηλευτών.³⁰

Η Hubert³⁶ εκτιμούσε ότι οι Νοσηλευτές που αντιτίθενται σ' αυτή την προοπτική, ουσιαστικά δεν πίστευαν ότι η νοσηλευτική μπορεί να αφορά την ακαδημαϊκή κοινότητα,, θεωρούσε δε ότι στην πραγματικότητα οι αντιδρώντες φοβόταν αυτό που από την φύση του το πανεπιστήμιο θα προσέδιδε στην νοσηλευτική εκπαίδευση, δηλαδή τη διανοητική ανάπτυξη των φοιτητών.

Επιπλέον χαρακτήριζε την αντίδραση ως αμυντική αντίδραση μιας καταπιεσμένης ομάδας, η οποία αντιδρούσε γιατί θα έχανε τον έλεγχο πάνω στην εκπαίδευση των νοσηλευτών.³⁷

Συμπεράσματα

Η Νοσηλευτική ηγεσία στην Ευρώπη προφανώς βαθύτερα επηρεασμένη από το πνεύμα της Nightingale, πρόβαλλε σθεναρή αντίσταση σε οιαδήποτε αλλαγή της συμβατικής - κατεστημένης εκπαίδευσης. Με αποτέλεσμα γενεές νοσηλευτών από το 1860 έως τη δεκαετία του 1980-90, να σπουδάζουν εγκλωβισμένοι στις ιεραρχικές δομές των νοσοκομείων και των οικοτροφείων των σχολών όπου διαβιούσαν για τρία έτη, ολοκληρώνοντας δε τις σπουδές τους, έχουν

ως πρότυπα επαγγελματικής συμπεριφοράς τα πρότυπα που τους υπαγόρευσε το εκπαιδευτικό τους περιβάλλον.

Μετά από 100 περίπου έτη εφαρμογής το σύστημα εκπαίδευσης που επέλεξε η Nightingale άλλαξε, αν και τα περισσότερα στοιχεία του παλαιού συστήματος εκπαίδευσης ενυπάρχουν μέσα στο καινούργιο, διότι οι εκπαιδευτικοί έχουν την τάση να αναπαράγουν μέσα από την επαγγελματική τους πρακτική τον τρόπο που μορφώθηκαν οι ίδιοι και να διαπαιδαγωγούν τις νέες γενιές σύμφωνα με τις αξίες που ενστερνίσθηκαν κατά την διάρκεια της δικής τους εκπαίδευσης. Πιθανά έτσι να εξηγούνται και οι ενδοεπαγγελματικές διαφωνίες για το επίπεδο εκπαίδευσης των Νοσηλευτών που υφίστανται ακόμη και σήμερα και με έναν ιδιαίτερα χαρακτηριστικό τρόπο συναντώνται σε όλες τις χώρες, λειτουργώντας ανασταλτικά στην εξέλιξη του επαγγέλματος.

Στην Ελλάδα το πρόβλημα γίνεται οξύτερο λόγω της συνύπαρξης τριών κατηγοριών Νοσηλευτικού προσωπικού: Νοσηλευτές (απόφοιτοι Πανεπιστημίου και απόφοιτοι των ΤΕΙ) και Βοηθοί Νοσηλευτών από την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση: οι οποίοι αριθμητικά υπερτερούν των Νοσηλευτών μέσα στο Εθνικό Σύστημα Υγείας).

Η πολυδιάσπαση και ο κατακερματισμός της εκπαίδευσης σε 3 επίπεδα πιθανώς να δημιουργεί σύγχυση στην ταυτότητα των νοσηλευτών. Μελλοντικές έρευνες θα

μπορούσαν να αποσαφηνίσουν και να αναδείξουν τον τρόπο που εμπλέκονται όλοι οι αναφερόμενοι παράγοντες και τον βαθμό επίδρασης των στην διαμόρφωση της επαγγελματικής ταυτότητας των Νοσηλευτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Παπαμικρούλη Σ. Η Νοσηλευτική στην Ελλάδα - προοπτικές. Πρακτικά 11ου Πανελληνίου Νοσηλευτικού Συνεδρίου, Αλεξανδρούπολη, 1984.
2. Mc Ewen M, Wills EM. Νοσηλευτικές θεωρίες. Επιμέλεια Ε. Κοτρώτσιου Αθήνα, Εκδόσεις Βήτα, 2004
3. Burke MA. (2002) "The History of Nursing: Sorcery to Science and Prostitutes to Professionals", URL: <http://www.bertrudgers.com> (Assessed April 21st 2012).
4. Macrae JA. Nursing as a Spiritual Practice: A Contemporary Application of Florence Nightingale's Views. Eds., Springer Publishing Co., NewYork, 2001.
5. Bradshaw A. "Competence and British nursing: a view from history". J Clin Nurs 2000; 9 (3): 321-329.
6. Fealy GM. The good nurse visions and values in images of the nurse. J Adv Nurs 2004;46(6):649-56.

7. Holliday EM, Parker LD. "Florence Nightingale, feminism an nursing". J Adv Nurs 1997; 26(3): 483-488.
8. Holder LV. From handmaiden to right hand—the infancy of nursing AORN Journal 2004; 79(2):374-82, 385-90.
9. Smith BA. A history of the nursing profession, London: Heineman,1960
10. Carpenter M. "Asylum nursing before 1914: a chapter in the history of labour" in Re-writing Nursing History (Davis C. ed.) London: Croom Helm , 123- 146.
11. Σαπουντζή-Κρέπια Δ.. Οι ιστορικές καταβολές της νοσηλευτικής. Νοσηλευτική 2002; 41(2) :129-137.
12. Wheeler W. Florence. Death of an icon? Nurs Times 1999;95(19):24-6.
13. Alavi C, Cattoni J. Good nurse, bad nurse.... J Adv Nurs 1995; 21(2):344-9.
14. Kitson LA. "Does nursing have a future?" BMJ 1996; 313 (7072): 1647-1651.
15. Kourkouta L, Papathanasiou I, Georgoyssi P. The First School of Nursing Education in Greece. Education in Medicine Journal 2012 ; 4(2):80-84.
16. Scanlan P. The Irish Nurse: A study of Nursing in Ireland: History and Education, 1718-1981, Drumlin 1991.
17. Duffield CM. Nursing in Australia comes of age! Int J Nurs Studies 1986; 23(4), 281-284.
18. Bergman R. Academization of nursing education: the Israeli experience. J Adv Nurs 1986; 11 (2):225-229.
19. Λανάρα Β. Τα Εκατό Χρόνια της Σχολής Αδελφών Νοσοκόμων του Ευαγγελισμού 1875 -1975. Εκ του Εθνικού Τυπογραφείου. Αθήναι, 1978.
20. Κουρκούτα Α. Νοσηλευτικά ιδρύματα της Ελλάδας και ειδικότερα Αθήνας και Πειραιά τον 19^{ον} αιώνα. Νοσηλευτική 1996; 4: 254-261.
21. Δημητριάδου Α. Η νοσηλευτική εκπαίδευση στην Ελλάδα. Μονογραφία Θεσσαλονίκη, 2003.
22. Kokoliou M. Opening speech at the 1st Conference of the Panhellenic Federation of Public Hospital Workers (POEDIN). Nosileutiki1987; 6.
23. Dimitriadou A. "Epidemiological investigation of the perceptions about the identity and the role of the contemporary nurse in relation to his/her education" (in Greek), Doctoral dissertation, Faculty of Medicine, Aristotle University of Thessaloniki, Greece, 2008.
24. Papamikrouli S. "Nursing's odyssey and the search for Ithaca". Nosileutiki 1993;3:125–133. (in Greek)
25. Kourkouta L, Avramika M, Sapountzi-Krepia D. Research of the term "nursing" in the posterity minutes of the administrative body of Evangelismos

- hospital. Health Science Journal 2007; 2:1-7.
26. Logan W. Is education for a nursing elite? Some highlights in nursing education in Europe and North America. Nurse Educ Today 1987; 7(1): 5-9.
27. McBride Angela Barron. Professional Nursing Education—Today and Tomorrow in Wunderlich GS, Sloan FA, Davis CK. Nursing Staff in Hospitals and Nursing Homes: Is It Adequate? National Academic Press, Washington, 1996.
28. Biggart JH. The challenge of nurse education. Int Nurs Rev 1968;15(4): 292-307.
29. Cox C. Frontiers of nursing in the 21st century: lessons from the past and present for future directions in nursing education. Int J Nurs Studies 1982; 19(1): 1-11.
30. McGowan J. Attitude Survey of Irish Nurses. Institute of Public Administration, Dublin, 1980.
31. Fitzpatrick JM, While AE, Roberts JD. The relationship between nursing and higher education J Adv Nurs 1993; 18(9): 1488-1497.
32. Carter G. University training for leadership and its relation to the nursing profession. Nursing Mirror 1954; 98: 1391.
33. Carter G. A Study of the Course for Nurse Tutors Organized by the Royal College of Nursing {Scottish Branch} Leading to the Certificate Awarded by the University of Edinburgh to Nurse Tutors. RCN, Edinburgh, 1956.
34. Altschul AT. Why higher education for nurses? Issues and developments. Nurse Educ Today 1987;7(1): 10-16.
35. Dunn B. Who should be doing the research in nursing? Prof Nurse 1991; 6 (4): 190-196.
36. Hubert M. Four basic university courses. Nurs Times 1967; 63(40): 1335-1337.
37. Hubert M. Pause on the university threshold. Nurs Times 1967; 63(45): 1519-1520.